

על חלב שנשכך

אגדות מפולפלות מקשרות בין קברי נכבדים לבין השוכנים בתוכם, אבל מה לעשות כשהן מפריזות? יש אגדות שמסבירות גם את זה | **תמר הירדני**

ערבי זקן ומכובד בעל שפם עבות וכרס עבה לא פחות. הלה נהג לעלות בסיום תפילת יום שישי החגיגית אל במת המסגד שבכפר ולשאת דרשות נפלאות בטוב טעם ובניחוח קדומים מימי הנביא מוחמד, או לפחות מימי מוחמד עלי. בשל כך הוא זכה לכינוי הנכבד 'אימאם', כיאה לבעל לשון עשירה ושפע חכמה שכמוהו.

נכשיו סיפור

יום קיץ בהיר אחד יצא האימאם עלי לשוח בשדה, ויש אומרים שהוא קפץ למכולת שבכפר הסמוך יען כי בצרכנייה בכפרו נגמרה הלֶבְנָה. משסיים את ענייניו שם האימאם פעמיו חזרה הביתה, אך בעוד הוא מהלך לו בין העצים ביער, שורק לציפורים ומתכנן את הדרשה הבאה, והנה צץ לפניו מראה נורא: על סלע בקצה השביל ישבה לה ילדה קטנה מהכפר שלו ומיררה בבכי גדול. נמלא עלי דאגה גדולה ומיהר אל הילדה כדי לברר מה קרה ולהציע את עזרתו. מתוך קטעי המלים שפלטה בין השתנקות לניגוב נזלת בשרוול הבין עלי את האסון שפקד אותה: כד חלב שהחזיקה נפל מידיה ונשבר לרסיסים כשעשתה את דרכה הביתה מהמכולת, אחרי שגם חלב לא נשאר בצרכנייה הארוורה. ואכן, משסקר את האדמה שלמרגלות הילדה הבחין האימאם

רוח המזרח השורה על גיליונו תרנו אחר אגדת עם ערבית ארץ ישראלית משובחת המעלה על נס מקום מיוחד במרחבנו המיוזע ששווה ביקור. שלא במפתיע, כמה וכמה סיפורים מפולפלים ענו על הקריטריון, כולם קרוצים מעומק הדמיון השופע של האזור וטבולים בשפע דרמה, נס פלאי, מוסר השכל וקפה שחור. ההתלבטות הייתה קשה, אך בסופו של דבר ניצח סיפורו של קבר האימאם עלי, שכן הוא היחיד מבין אלה שעלו לגמר שבו מעזה האדמה לפצות את פיה ועוד לחטוף עצבים על אימאם מכובד שתכלס לא ממש חטא. זה השלב שבו יודעי ח"ן ישאלו בהתחכמות: רגע, לאיזה קבר אימאם עלי מתכוונים פה? ואכן, עוקצו של הסיפור טמון בעובדה שארץ ישראל נשתבחה בלא פחות משבעה אתרים הנקראים 'קבר האימאם עלי', וזה לכל הדעות מספר חריג במיוחד, אפילו ביחס לקברי קדושים שלא פעם משוכפלים מרוב קדושה. כדי להסביר את פשר האינפלציה במופעי קבר האימאם עלי ברחבי הארץ נולדה אגדה נפלאה. נראה כי זאב וילנאי שמע אותה מערבים בני הארץ ודרכו היא התגלגלה בכמה וכמה גרסאות. האגדה מספרת כי אי אז לפני שנים רבות חי לו בהרי השומרון המוריקים

ב

לאן נוסעים?

קבר האימאם עלי באזור

אחד משבעת קברי השייח' המיוחסים לו

כדרכן של אגדות, הסיפור חשוב יותר מהקשר שלו למציאות, ולא ברור מי האימאם שלו מיוחס המקום. קבר האימאם עלי ביאזור, היום אזור, 1887

אפשר שזה מה שהאימאם היה מציע, אבל אז לא היו לנו לא סיפור ולא אגדה

שטופות הדמעה של הילדה הקטנה ביצע האימאם עלי סוג של לחש-נחש-נחשונים. זרועותיו עלו מעלה מעלה, שפתיו לחשו תפילות וכל העולם נרעד כשחלקי הכד השבור קמו ועלו מן האדמה, הסתחררו באוויר ובנקישת אצבעות יד ימינו של האימאם נדבקו זה לזה כחבורת דרווישים במחול דבקה סוער. או אז נטל עלי את הכד המשוחזר והניח אותו בידה של הילדה המשתאה. אחר כך הוא רכן אל האדמה, נטל מלוא ידיו מרגביה, הניף אותם מעל הכד וסחט בכוח. קשה להאמין, אבל במקום כמה פירורי ג'יפה מהולים בזרדים לחים ואבק זלגו אל הכד טיפות חלב צח שהלכו ומילאו אותו עד גדותיו.

הילדה, שישבה עד אז נדהמת ושותקת, פרצה בצווחות שמחה וזינקה מהסלע הישר לזרועותיו של האימאם בחיבוק נרגש ובמלמולי הודיה נפעמים. אחר כך הצמידה את הכד לגופה, ובוהירות רבה אצה לביתה בדילוגי גיל כשהיא מנופפת למושיעה לשלום.

בשברי חרס פזורים מנופצים על גבי פיסת אדמה לחה.

"לא נורא, זה רק חלב", ניסה האימאם הטוב לנחם את הילדה, "וגם הכד לא היה כנראה באיכות אלף אלף, כמו שאומרים אצלנו". אבל הילדה מיאנה להינחם ובכיה רק הלך וגבר כשתיארה ביפחות גואות את הסטירות שאבא שלה יחטיף לה כשתגיע הביתה בלי כד ובלי חלב.

האימאם נרעש מהמחשבה שילדה קטנה ועדינה כזו תחטוף מכות מאביה הבריון, וסביר שאילו היה חי במאה ה-21 ובסביבה קצת יותר מהוגנת הוא היה אפילו שוקל לערב את הרווחה, אבל בנסיבות ההן ובזמן ההוא כל שיכול היה להציע לה זה כמה לירות כדי שתשוב למכולת ותקנה כד חדש עם חלב, ועוד יישאר לה קצת עודף לפיסטוקים.

אפשר שזה מה שהאימאם היה מציע, אבל אז לא היו לנו לא סיפור ולא אגדה, ולכן בחלק זה תופסת העלילה כיוון בלתי צפוי. למול עיניה

האימאם עלי, מבסוט וזחוח, התיישב על הסלע שהתפנה וסיכם בינו לבין עצמו שהוא די תותח, אלא שבאותו רגע פצתה האדמה את פיה. "מי הרשה לך לגנוב את החלב שלי?" היא שאגה עליו בקול מעמקים רועם שסופו מי ישורנו.

"מה?" גמגם עלי, "זה לא היה החלב שלך. הרי הוא נשפך מכדה של הילדה". "זה היה החלב שלי!" קטעה אותו האדמה בועם, "הוא נשפך לתוכי, ואם לא היית נדחף עם כל ההוקוס פוקוס שלך הייתי עדיין שותה אותו, יא חתיכת גנב".

"אני מצטער", לחש האימאם המבוהל, "לא התכוונתי לקחת ממך חלילה שום דבר, רק רציתי לעזור לילדה המסכנה".

"הצטערות לא תעזור לך", נשפה האדמה בכעס, "ואתה תחטוף ממני בגדול. כשיגיע יום מותך וינסו לקבור אותך בתוכי לא אסכים לך בשום אופן".

"מה... למה את מתכוונת?" שאל האימאם עלי.

"אתה הבנת מעולה למה אני מתכוונת", חרקה האדמה, "אוהבך ייאלצו לקבור אותך שבע פעמים עד שתגיע למנוחת עולמים".

נדודי האימאם

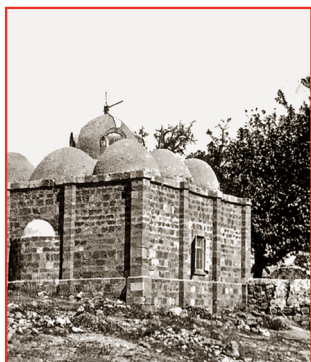
לא עזרו כל תחנוניו של האימאם, לא הפצרותיו, לא בקשותיו ולא כל שאר המלים הנרדפות לאותו עניין בדיוק. בלב כבד הוא חזר הביתה ושקע במרה שחורה, ומרוב שהלך לו התאבון הוא גם לא נגע בלֶבְנָה, שהייתה אגב מצוינת, כך שכל המסע הזה לכפר השני היה בזבוז זמן מוחלט.

השנים חלפו, וכשהאימאם הקשיש שכב על ערש דווי הוא סיפר לבני משפחתו האוהבים את עלילות אותו יום שם ביער, כיצד הכעיס עליו את האדמה הטובה ואיך חטף את העונש הנורא מכל. "אל תדאג אבא", ניחמו אותו בניו, "אנחנו נקבור אותך שוב ושוב אפילו

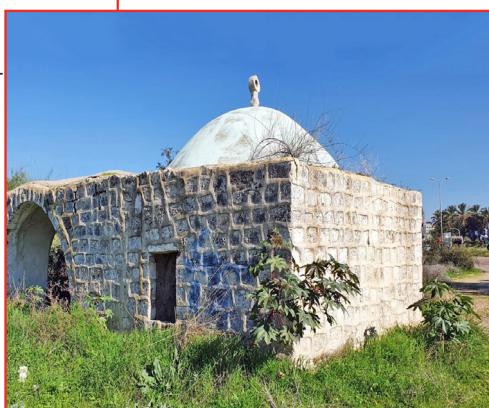
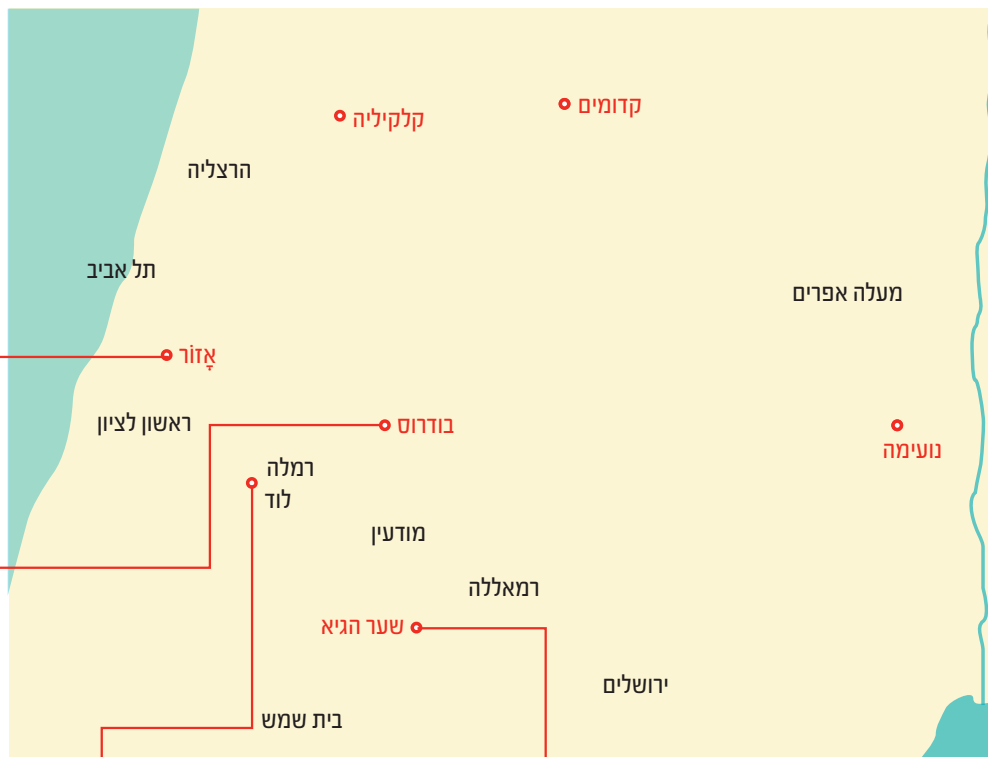
"אנחנו נקבור אותך שוב ושוב אפילו אלף פעמים, כמה שצריך, עד שהאדמה תסלח לך ותסכים לקבל אותך אליה"

אלף פעמים, כמה שצריך, עד שהאדמה תסלח לך ותסכים לקבל אותך אליה". עם הבטחה זו הלך האימאם עלי לעולמו בשיבה טובה, וזכה להלוויה מפוארת שבה השתתפו כל נכבדי השומרון, שועיו ושועליו. בתום ההלוויה הוא נטמן בקבר שייח' נאה על פסגה שומרונית עם נוף מהמם במקום שלא רחוק ממנו יקימו היהודים יום אחד את היישוב קדומים. אלא שבחצות אותו לילה נשבה לפתע רוח קרה, העצים התקרקשו בעוז, ולתדהמת התנים ושאר חיות הלילה נפער לפתע קבר השייח'. גופתו של האימאם שהספיקה להידלדל מעט התעופפה באוויר, עשתה כמה רונדלים מרשימים בשמים ונחתה בשדה פתוח לא רחוק מרמאללה. התושבים המזועזעים שמצאו בבוקר את האימאם המת מוטל ככה בשדה מיהרו לקרוא לקרוביו, לאוהביו ולמוקירי זכרו, ואלה הזדרזו לטמון אותו בשנית בקבר שייח' בבית הקברות של הכפר בודרוס הסמוך ליער בן שמן.

אלא שבחצות הלילה ההוא שוב נשבה רוח קרה, העצים התקרקשו, תנים וכו', וגופתו של האימאם שעברה דלדול נוסף יצאה שוב לטיול בשמים עד שהוטלה לבסוף בשדה פתוח בשולי העיירה קלקיליה שבדרום מזרח השרון. התושבים המזועזעים מיהרו גם הם לקרוא לג'מאעה, ואלה הזדרזו לטמון אותו בשלישית לא רחוק משם, במקום שסמוך אליו יסללו לימים היהודים את כביש 6 ואף יהפכו את קברו השלישי של האימאם לקבר שמעון בן יעקב. אבל בחצות הלילה ההוא שוב נשבה רוח קרה, עצים, תנים וכו', וגופתו המתפוררת של האימאם ריחפה שוב באוויר והופתעה למצוא את עצמה הפעם בשדה פתוח ליד הכפר נועימה הסמוך ליריחו. למחרת – תושבים מזועזעים, קרובים טרודים וקבר אימאם עלי חדש נולד לא רחוק מהמקום שבו יקימו היהודים יום אחד את היאחזות הנח"ל נערן.

צילום: חני מטר

צילום: חן פלד

מאוסף ספריית הקונגרס

כולם היו קבריו. קברי האימאם עלי בפריסה ארצית

אחרון ויאללה. ואכן בלילה השביעי, כששרידיו האחרונים של האימאם יצאו למסעם האחרון בשמים, לחשה האדמה בין התנים והינשופים: "שילמת את חובך יא עלי, ועכשיו תנוח על משכבך בשלום במקום הכי רועש ומעצבן שמצאתי". כך נחתה גופתו של האימאם עלי באמצע באב אל-וואד, על הדרך העולה מיפו לירושלים, ואופסנה בקבר שיח' קטן. בהתחלה זה לא היה כל כך נורא, כי כל מי שחלף בדרך

הסיפור המשיך בלילה הבא עם טיסה בשמי הארץ, וקבר אימאם עלי חמישי נולד, הפעם בין רמלה ללוד. הקבר השישי והיפה מכולם בא לעולם מיד אחר כך, כשמה שנותר מהאימאם המעופף נחת בכפר יאזור הסמוך ליפו וזכה לקבר שיח' ענק בעל תשע כיפות ועיטורים נפלאים. מוקירי זכרו של האימאם כבר התעייפו, וגם אוהביו כבר איבדו עניין, אבל קרוביו ידעו שנותר רק עוד סיבוב אחד, רק עוד קבר שיח'

ארזתם לבד?

◀ קבר האימאם עלי באזור נבנה על חורבותיה של קפלת תפילה ביזנטית ששופצה בתקופה הצלבנית. הקפלה שימשה אתר תפילה ואירוח לצליינים נוצרים שעברו בדרך מיפו לירושלים, היום כביש 44. כבר במאה ה-12, עם סילוק הצלבנים מהאזור, הפך המקום למסגד, ובהמשך העניקו לו הממלוכים את כיפותיו המרהיבות. המסגד בכפר יאזור היה פעיל מאוד עד 1948, וניתן כי אחדד ג'בריל, מנהיג החזית העממית שהיה בן הכפר, היה מבאי שעריו.

מודיעין שלום

איפה לאכול

טורטיה בר

המצודה 8, אזור
כשר, בשרי, 03-9475999

פיצה פצץ

השקמה 2, אזור
כשר, חלבי, 072-2727343

סבתא לינה

העלייה השנייה 43, אזור
כשר, בשרי, 03-7708090

עוד באזור

פארק אריאל שרון

חיים בר לב 298, תל אביב
כניסה חופשית
סיור מודרך בתשלום, 03-7398999

מוזאון הילדים הישראלי

שדרות ירושלים 210, חולון
כניסה בתשלום, 03-6503000

טפארי

שדרת הצבי 1, רמת גן
כניסה בתשלום, 03-6320222

פנה והתפלל על הקבר העתיק, אבל כל הטוב הזה נגמר יום אחד כאשר היהודים הרחיבו את הכביש לכדי אוטוסטרדה והפכו את קבר האימאם עלי לאי מבודד אפוף פיח מכוניות ובלתי נגיש בעליל בין נתיבים סואנים לירושלים לבין נתיבים סואנים עוד יותר לתל אביב. ב-2016 הוגבה הכביש והוזח צפונה לתוך שולי ההר שנחצבו לשם כך, כך שקברו השביעי של האימאם עלי מוחבא כיום מדרום לכביש, בלי שאפשר כלל להבחין בו או לגשת אליו.

והמנצח הוא

בבואנו לבחור באיזה משבעת קברי האימאם עלי כדאי לבקר, נראה שהבחירה המוצלחת תהיה בקבר השישי והיפה מכולם, המוצנע כיום בין בתים וגינות ברחוב שפינוזה 12 באזור. תשע כיפותיו של המבנה המפואר ניכרות למרחוק, ולא מעט מעיטוריו עדיין בולטים תחת מעטה הטיח רב השנים המכסה אותו. אחרי 1948, עם נטישת הכפר הערבי יאזור והפיכתו ליישוב הישראלי אזור, סולק הקבר העתיק מתוך המבנה והוא הפך לבית כנסת 'שערי ציון - הכיפות'. הבית משמש עד היום בתפקידו זה, ורוב מתפלליו לא מכירים כלל את סיפורו המטריד של האימאם עלי ואינם יודעים שהוא היחיד בפלשתינה שזכה לצערו להגשים בגופו את האיחול rest in pieces.

כך נחתה גופתו של האימאם עלי באמצע באו אל-וואד, על הדרך העולה מיפו לירושלים, ואופסנה בקבר שייח' קטן

תמר הירדני

מוסמכת החוג ללימודי ירושלים וארץ ישראל במכון שכטר, מורת דרך, מדריכה ביד יצחק בן-צבי, חוקרת ירושלים וסופרת ילדים

